

Ian W. Toll

Het kerend tij

De oorlog tegen Japan in de Pacific, 1942-1944

Karakter Uitgevers B.V.

Inleiding en dankwoord

Ongeveer tien jaar geleden, toen ik aan de zware taak begon materiaal te verzamelen voor een meerdelige geschiedenis van de oorlog in de Pacific, moest ik nogal wat twijfels overwinnen. Slechts een paar minuten in een grote boekhandel of bibliotheek neuzen was genoeg om me eraan te herinneren hoeveel er al over de Tweede Wereldoorlog was geschreven. Zelfs als ik slechts de meest recente publicaties in ogenschouw nam, laten we zeggen alles wat sinds 1990 was verschenen, waren er genoeg boeken om zelfs de meest leergierige geschiedenisliefebber een leven lang bezig te houden. Was het wel mogelijk, zo vroeg ik mij af, om nog iets nuttigs toe te voegen aan de oceaan van inkt die al aan de Tweede Wereldoorlog was gewijd?

Wadend door deze metaforische oceaan kwam het water mij al snel tot borsthoogte, maar toch duurde mijn twijfel niet lang en raakte ik er allengs van overtuigd dat mijn plan gerechtvaardigd was. Er is weliswaar zeer veel over de Tweede Wereldoorlog geschreven, maar de balans is ver te zoeken. Sommige aspecten van dit grote conflict zijn uitputtend behandeld, terwijl andere nagenoeg over het hoofd zijn gezien. Er zijn geen boeken over het geallieerde opperbevel die een overtuigende en alomvattende beschrijving geven van de afwegingen en beslissingen in het oorlogstheater van de Grote Oceaan. De algehele strategie van de geallieerden was gebaseerd op het principe 'Europa eerst'. Ze besloten dat nazi-Duitsland de hoofdvijand was, die eerst moest worden verslagen. Maar de Amerikanen konden het zich niet veroorloven de Grote Oceaan als een onbelangrijke bijzaak te behandelen. De cruciale rol van admiraal Ernest J. King, tijdens de oorlog het relatief onbekende hoofd van de Amerikaanse marine, die ondanks de bezwaren van bijna iedereen die iets in te brengen had, aandrang op een zo vroeg mogelijk tegenoffensief in de Grote Oceaan, is om meerdere redenen over het hoofd gezien en onderschat. Er is een zekere neiging (typerend voor de militaire geschiedschrijving in het algemeen, mag men wel zeggen) om de landoorlog als het 'hoofdverhaal' te beschouwen en de oorlog ter zee af te doen als een bijzaak die slechts interessant is voor specialisten. De geschiedschrijving van de oorlog in de Grote Oceaan heeft daar ernstig onder geleden. Een blik op de kaart van de Grote Oceaan maakt duidelijk dat de oorlog tegen Japan eerst en vooral een zee- en luchtoorlog was, waarbij de vernietiging van de Japanse vloot het belangrijkste strategische probleem was. Het veroveren van eilanden was nooit een doel op zich. Als een door de Japanners bezet eiland niet belangrijk genoeg was, werd het gewoon overgeslagen. De bezetters werden

dan aan hun lot overgelaten om als het ware te ‘verdorren aan de wijnrank’. De speciale amfibie-eenheden veroverden een eiland alleen als het nodig was als nieuwe uitvalsbasis voor de luchtmacht of de marine. Dan werd er een landingsbaantje uitgehakt in het oerwoud of een haven gecreëerd door een koraalrif op te blazen, zodat vloot en luchtmacht hun westwaartse opmars konden voortzetten en kracht, materieel en manschappen konden verzamelen voor het volgende offensief. De zeeoorlog hoort een hoofdrol te spelen in de geschiedschrijving van de oorlog tegen Japan in de Pacific en in die geest heb ik dit boek geschreven.

Het kerend tij is het tweede deel van een driedelige geschiedenis van de oorlog in de Grote Oceaan. Het is het vervolg op *Pacific Crucible* (2011), waarin het verhaal wordt verteld van de eerste zes maanden van het conflict, vanaf de Japanse verrassingsaanval op Pearl Harbor tot aan de zware slag die de Amerikanen Japan toebrachten tijdens de Slag bij Midway. Dit boek beschrijft het hoogtepunt van de oorlog, de periode van halverwege 1942 tot halverwege 1944, toen de geallieerden zowel ten noorden als ten zuiden van de evenaar tegenoffensieven lanceerden, die als een ‘kerend tij’ over het uitgestrekte eilandrijk van Japan stroomden, culminerend in de strategische en doorslaggevende nederlaag van Japan in de Marianen. Net als in mijn vorige boek heb ik geprobeerd de vele, lijnrecht tegenover elkaar staande opvattingen in één verhaal samen te laten komen, zoals die van de geallieerden en de Japanners, het front en het thuisfront, de hogere echelons van het politieke en militaire leiderschap en het perspectief van de mensen aan dek, in de loopgraven en de cockpits. Het is mijn doel de hele oorlog in de Grote Oceaan te beschrijven, een grote opgave, zelfs binnen het bestek van drie boeken, die samen ruim 1.500 bladzijden zullen bevatten. Ik geloof dat ik de waarheid spreek als ik beweer dat deze trilogie de eerste complete geschiedenis van de oorlog in de Grote Oceaan wordt die de laatste vijftig jaar is verschenen. Tevens wordt het de eerste meerdelige kroniek van de zeeoorlog sinds de vijftiende serie van Samuel Eliot Morison, die eind jaren veertig en begin jaren vijftig verscheen. Sinds die tijd is er veel nieuw materiaal beschikbaar gekomen. Archieven zijn geopend, nieuwe mondelinge getuigenissen zijn opgenomen, nieuwe memoires zijn verschenen, nieuw en oud Japans bronnenmateriaal is vertaald en talentvolle schrijvers ter weerszijden van de Grote Oceaan hebben nieuw licht doen schijnen op verschillende aspecten van het conflict. Helaas hadden de mensen die zich op deze wegen begaven de neiging allemaal op hun eigen rijbaan te blijven, zodat de historische literatuur wel steeds uitgebreider en gevarieerder werd, maar ook onsamenhangend is geworden. Het ontberen van een overzichtelijke geschiedenis van de oorlog in de Grote Oceaan in zijn totaliteit is opmerkelijk.

Proloog

Zoekend naar een eiland in het oneindig blauw van de Stille Zuidzee – de zuidelijke Grote Oceaan – keken zeelieden uit naar ronddrijvende bladeren of kokosnoten. Ze volgden zeevogels op hun vlucht en bestudeerden de hoog oprijzende donderkoppen, waaronder land schuil kon gaan dat nog achter de horizon verborgen lag. Ze snoven zelfs de lucht op, want soms – en dan vooral bij slecht zicht – kon je het land eerder ruiken dan zien. Nergens is dit zo waar als bij de Salomonseilanden, een archipel van vochtig dampende oerwoudeilanden die zich een paar graden ten zuiden van de evenaar uitstrekt over een vijfhonderd zeemijl lange diagonaal tussen het eiland Bougainville en de Koraalzee. Uit de grotere eilanden in de groep stijgt de geur op van vochtige aarde en rottende planten, een geur die soms al op tien tot twintig zeemijl afstand te ruiken is.

De zeelieden aan boord van een schip dat de bron van die onmiskenbare geur naderde, zagen de bergheellingen langzaam oprijzen uit de nevel, al gingen de toppen nog schuil onder dichte wolken. Aan de voet van deze bergen strekten zich vlaktes en dalen uit, gehuld in een lappendeken van verschillende kleuren groen. Palmbomen en mangrovebossen omzoomden de kusten. Uiteindelijk kregen de zeelieden een strand in zicht: een witte horizontale lijn tussen het weelderig groen en de warme, azuurblauwe zee.

De Salomonseilanden worden gedomineerd door een dubbele rij grote eilanden. Tussen deze hoge, bergachtige eilanden liggen honderden kleine en meestal onbewoonde eilandjes en atollen, die soms slechts een paar meter boven zeeniveau uitrijzen. De geologische geschiedenis van het gebied, dat aan de zuidkant ligt van de zogeheten Ring van Vuur, wordt gekenmerkt door extreem natuurgeweld. Parallel aan de noord- en zuidzijde van de archipel bevinden zich subductiezones, waar de ene aardchol onder de andere schuift. Onderzeese troggen bereiken hier dieptes van meer dan 6.000 meter. Dezelfde tektonische krachten hebben ook de eilanden omhoog gedrukt, zodat bergtoppen van 1.500 tot meer dan 2.000 meter niet ongewoon zijn. De berg Popomanaseu op Guadalcanal, met een hoogte van 2335 meter boven zeeniveau, ligt hemelsbreed slechts tien kilometer van de zuidkust. Slechts zestien kilometer verder in zee ligt de Zuidelijke Salomontrog, waar de zeebodem afdaalt tot een diepte van 5.334 meter. Alleen langs de Ring van Vuur worden zulke extreme hoogtes en dieptes zo dicht bij elkaar aangetroffen.

Aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog werden de Salomonseilanden bewoond door ongeveer honderdduizend Melanesiërs, een volk met een don-

kere huid dat afstamt van uit Azië afkomstige, prehistorische nomaden, die dit gebied bereikten over de landbruggen van het Pleistoceen, of later over zee in kano's. Hun leven verschilde niet veel van dat van hun verre voorouders. Ze bewoonden kleine dorpjes in van elkaar geïsoleerde stam- en familiegroepen die op Neolithische wijze in hun onderhoud voorzagen: door te jagen en vissen, met het houden van varkens en het op kleine schaal verbouwen van taro en yam. Ze spraken ongeveer honderd verschillende talen en dialecten die vaak zo sterk van elkaar verschilden dat zelfs aan elkaar grenzende stammen elkaar niet konden verstaan. De lingua franca was een eenvoudig maar doeltreffend, aan het Engels ontleend pidgin, met een vocabulaire van slechts ongeveer zeshonderd woorden. Het idee van de natiestaat was ze volkomen vreemd. Ze waren alleen respect en loyaliteit verschuldigd aan hun eigen stamverwanten, hun voorouders en hun heilige plaatsen.

Stamoorlogen werden mondeling overgeleverd. Na een paar generaties was de geschiedenis legende geworden. Nog een paar generaties later waren legendes mythes geworden. Zodra jongemannen een bepaalde leeftijd hadden bereikt, namen ze de wapens op om hun door mythen en legenden gerechtigde bloedvetes voort te zetten. Vijandelijke stammen en dorpen werden overvallen en de inwoners vermoord, onthoofd en vaak ook opgegeten. Koppensnellen en kannibalisme waren in de negentiende eeuw, een periode waarin de eilandbewoners voor het eerst regelmatig in contact kwamen met Europese zeelieden, wijdverbreid. Gewetenloze blanken bedreven de illegale slavenjacht, *blackbirding* geheten. Hierbij werden de inboorlingen onder dwang of door list en bedrog aan boord van schepen gebracht om naar Australië te worden vervoerd, waar ze als slaven te werk werden gesteld op suikerplantages. De stamgenoten van de slachtoffers namen vaak wraak op iedereen die ook maar enigszins op de slavenjagers leek. Een blanke die aan wal ging, liep zodoende kans te worden onthoofd en als feestmaal te worden bereid. Naderhand werd zijn afgehakte hoofd soms gekrompen en gedroogd en door zijn moordenaar als trofee bewaard. In de periode vóór 1893, toen de Britten de Salomonseilanden in bezit namen (met de belofte een einde te maken aan zowel *blackbirding*, kannibalisme als koppensnellen) had de archipel de naam een van de gevaarlijkste plekken op aarde te zijn.

Kwesties als zelfbeschikkingsrecht, economische uitbuiting en politieke legitimiteit even buiten beschouwing latend, staat vast dat een halve eeuw koloniaal bestuur de Salomonseilanden in ieder geval een *Pax Britannica* opleverde. Londen bestuurde de eilanden als een 'protectoraat' in plaats van een kroonkolonie, hetgeen betekende dat de Britse invloed op het dagelijks leven beperkt bleef. De eilandbewoners leefden grotendeels nog net als voorheen, onder het gezag van hun eigen stamleiders (hoofdmannen of *bigmen*) en vol-

gens hun eigen tradities en wetten. Maar in plaats van bij geschillen naar de wapens te grijpen, deden deze leiders nu een beroep op de koloniale machthebbers om te bemiddelen. Meestal waren ze bereid zich neer te leggen bij het gevelde oordeel. Een stam waar voedselgebrek heerste, kon bij de autoriteiten aankloppen. Deze kreeg dan voedselhulp of werd overgebracht naar een plek met landbouwgrond of visrechten. Het is inmiddels onmogelijk vast te stellen in hoeverre de inheemse bevolking daadwerkelijk blij was met het Britse bestuur, maar zeker is wel dat er vanaf de jaren dertig nauwelijks mensen waren die genoeg haat tegen de Britten koesterden om openlijk in opstand te komen. Zelfs toen het protectoraat net was ingesteld, waren er slechts hier en daar een paar kortdurende opstandjes tegen het Britse gezag. Begin jaren veertig was er van verzet helemaal geen sprake meer en was er op de meeste eilanden geen bewapende politie- of legermacht nodig om de orde te handhaven. De inheemse bewoners van de Salomonseilanden waren eenvoudigweg diep onder de indruk van de blanken: van hun wapens, hun schepen, hun technologie en misschien wel vooral van hun vliegtuigen. Zoveel macht ging hun begrip te boven. Zelfs de gedachte aan verzet was absurd. Beter was het je bij de situatie neer te leggen en er het beste van te maken. Veel eilanders bleken zelfs erg trouw te zijn aan het Britse gezag en kregen in de oorlog met Japan, die op uitbreken stond, ruim de kans dat te bewijzen.

Het koloniaal bestuur was gevestigd op het slaperige eilandje Tulagi in de Nggela- (of Florida-) groep, vijftientig kilometer ten noorden van het veel grotere eiland Guadalcanal. Op Tulagi, ruim vijf kilometer lang met de vorm van een zandloper, hadden de Britten alles bijeengebracht wat bij het leven in de koloniën hoorde: een officiersclub, een militair hoofdkwartier, een hotel, een statige gouverneurswoning, een kleine golfbaan, een cricketveld, een radiozender en rudimentaire havenfaciliteiten. De grotere eilanden waren verdeeld in districten die elk werden bestuurd door een districtsofficier (DO), meestal een jonge, ongetrouwde man die zijn eerste stap op de ladder van de British Colonial Service (Britse Koloniale Dienst) had gezet. De districtsofficier moest bestand zijn tegen primitieve woonomstandigheden, een verstikkend warm klimaat en malaria-aanvallen. Hij woonde alleen, in een bescheiden woning aan de kust, bij de beste natuurlijke haven van het eiland. Meestal fungeerde zijn huis tegelijk als plaatselijk overheidskantoor. Zijn takenpakket was erg breed, maar zijn enige ondersteuning waren mensen uit de plaatselijke bevolking die hij zelf moest kiezen, opleiden en betalen uit de kas. Hij was tegelijk gouverneur, rechter, politiecommissaris, lijkschouwer, belastinginnehmer, bouwkundig ingenieur, boekhouder, havenmeester, penningmeester en directeur van de posten. Alle openbare gelden gingen door zijn handen en er werd van hem verwacht dat hij in zijn officiële grootboek iedere penny verantwoorde.

De Grote Oceaan, 1942

Noordelijke Grote Oceaan

INTERNATIONALE DATUMGREN'S

CANADA

VERENIGDE STATEN

San Francisco

San Diego

MIDWAY IS.

HAWAÏAANSE EILANDEN

OAHU

Pearl Harbor

HAWAÏ

1600 kilometer

Grote Oceaan

DEN

GILBERTEILANDEN

EVENAAR

FIJI

Zuidelijke Grote Oceaan

Auckland

ZEELAND

UITSNEDE

Hoofdstuk 1

Henry L. Stimson, de ervaren republikeins staatsman die onder president Franklin Delano Roosevelt als minister van Oorlog diende, maakte in zijn naoorlogse memoires een uiterst hatelijke opmerking aan het adres van de marine. Sprekend over de felle rivaliteit tussen het leger en de marine, een machtsstrijd om invloed en middelen die gevolgen had voor iedere fase in de oorlog met Japan, merkte Stimson op dat het probleem ‘grotendeels voortvloeide uit de merkwaardige opstelling van het ministerie van Marine, dat zich vaak volledig uit het rijk van de logica leek terug te trekken naar een duistere religieuze wereld, waarin Neptunus God was, Mahan zijn profeet en de marine van de Verenigde Staten de enige ware kerk’.¹

Een marinesupporter zou hem makkelijk van repliek kunnen dienen, denk maar eens aan de messiaanse fantasieën van generaal Douglas MacArthur, maar Stimsons opmerking mag ook niet zomaar van tafel worden geveegd. In de vredesjaren vóór de Tweede Wereldoorlog was de marine steeds verder geïsoleerd geraakt, in zichzelf gekeerd en kortzichtiger geworden. Alle vlagofficieren (admiraals) hadden dezelfde carrière achter de rug: de Naval Academy (marineacademie) in Annapolis, dan het Naval War College (hogere officiersopleiding van de marine), gevolgd door een aantal posten aan wal en op zee. Terwijl generaal George C. Marshall, de stafchef van het leger tijdens de Tweede Wereldoorlog, niet aan de militaire academie West Point, maar aan het Virginia Military Institute (VMI) was afgestudeerd, waren bij de marine alle admiraals, zonder enige uitzondering, opgeleid aan de Naval Academy. Alle hoge officieren hadden hun hele volwassen leven bij de marine doorgebracht, vanaf de jeugdige leeftijd van zeventien of achttien jaar. Ze waren allemaal doorkneed in de maritieme doctrines van Alfred Thayer Mahan, de grote maritiem geschiedschrijver en strateeg. Ze hadden geleerd groot respect te hebben voor het erfgoed en de tradities van de marine en deze tak van de strijdkrachten voor eeuwig trouw te blijven en fel te verdedigen: ‘*The Navy: first, last, and always*’ (de marine: voor, na, voor altijd).²

Rivaliteit tussen de verschillende krijgsmachtonderdelen was geen specifiek Amerikaans verschijnsel. In Japan was het zelfs nog veel erger, want daar beschouwden de generaals en admiraals elkaar nagenoeg als doodsvijanden. De patstelling tussen beide rivalen was een belangrijke oorzaak voor de roekeloze wijze waarop het land zich in een rampzalige oorlog stortte. Maar toen de Amerikaanse militaire leiding zich in 1941 totaal onverwacht met een oorlogssituatie geconfronteerd zag, waren generaals noch admiraals voorbe-

reid op samenwerking in een geïntegreerd opperbevel. Leger en marine hadden in vreedetijd nauwelijks iets met elkaar te maken gehad en nauwelijks aandacht besteed aan wat het plannen en uitvoeren van gemeenschappelijke operaties behelsde. Tot 1947 hadden de Verenigde Staten geen ministerie van Defensie en minister van Defensie. Nee, de ministeries van Marine en van Oorlog waren twee gelijkwaardige en zelfstandig opererende entiteiten, met elk een eigen, niet tot de strijdkrachten behorende minister aan het hoofd die rechtstreeks verantwoording verschuldigd was aan de president. Vóór december 1941 bestond er zelfs niet zoiets als de Joint Chiefs of Staff (JCS, de Verenigde Chefs van Staven). Dat orgaan ontstond als ad hoc bijeengeroepen comité tijdens de eerste conferentie in oorlogstijd met de Britten. Aangezien er geen ander orgaan bestond waarin de krijgsmachtonderdelen met elkaar konden overleggen, bleven de JCS de rest van de oorlog regelmatig bijeenkomen, maar als orgaan had het geen formele status en ook geen officiële voorzitter. Admiraal Ernest J. King, de hoogste officier van de marine, was geen ondergeschikte van Marshall, of omgekeerd. De militaire leiders onderhandelden tot ze een consensus bereikten, en als ze het niet eens werden, gingen ze naar president Roosevelt om hem de knoop te laten doorhakken.³

De haat en nijd was op alle niveaus in de hiërarchie even groot. Iedere avond waren er in de straten van San Francisco en Honolulu grote knokpartijen tussen matrozen, mariniers en soldaten. Matrozen en soldaten scholden elkaar uit voor *swabbies* (dekwabbers) en *dogfaces* (hondenkoppen) en gingen met elkaar op de vuist. De infanteristen waren jaloers op de warme maaltijden en schone kooien van de matrozen, een schandelijke luxe vergeleken met de ontberingen die de soldaten aan het front leden. Ook de animositeit tussen matrozen en mariniers was al berucht sinds beide onderdelen tijdens de Amerikaanse Revolutie werden opgericht. Zo werden er beledigingen verstoep in de *padding* die aan het begin en einde van gecodeerde radioberichten werd toegevoegd, zoals 'Marine Corps, zeegaande piccolo's, nah-nah-nah'.⁴ Op marinebases overal ter wereld werden wachthuisjes en toegangspoorten bemand door boos kijkende mariniers die matrozen standaard begroetten met de woorden: 'Waar dachten jullie verdomme heen te gaan?'

Hoge legerofficieren beschouwden het complete Marine Corps (Het Amerikaanse korps mariniers) als een samenzwering om de rol die hun rechtens toekwam over te nemen en deden hun best de mariniers tegen te werken. Waar dat niet lukte, probeerden ze in ieder geval te voorkomen dat de mariniers in grotere eenheden dan een regiment werden ingezet. Vliegeniers van de marine mopperden dat de Army Air Forces (USAAF, de luchtmacht van het leger) medailles uitreikte alsof het chocolaatjes waren. Piloten van rivaliserende onderdelen schiepen er genoeg in laag over de toestellen en

vliegvelden van hun concurrenten te scheren, of als ze op de grond stonden de rem aangetrokken te houden terwijl ze flink gas gaven, zodat er grote wolken stof en zand over hun rivalen werden geblazen.

Bij iedere grote operatie tijdens de oorlog in de Grote Oceaan maakten de verschillende krijgsmachtonderdelen elkaar verwijten. Na de aanval op Pearl Harbor riep Frank Knox, de minister van Marine, regelmatig dat de luchtverdediging van Oahu vooral de verantwoordelijkheid van het leger was geweest. Na de heldhaftige (maar uiteindelijk zinloze) verdediging van het eiland Wake, probeerden de pr-afdelingen van marine en leger beide de meeste eer op te eisen voor hun eigen krijgsmachtonderdeel. MacArthur verklaarde openlijk dat de val van de Filipijnen 'vooral' te wijten was aan 'de zwakte van de marine in de Grote Oceaan'.⁵ De Doolittle Raid van april 1942, waarbij B-25-bommenwerpers van het leger vanaf een vliegdekschip Japan aanvielen, was een van de weinige geslaagde voorbeelden van samenwerking tussen leger en marine. Toch maakten de vliegeniers, onder leiding van kolonel James H. Doolittle, later verwijten aan het adres van admiraal William F. Halsey Jr. Hij had ze gedwongen al op te stijgen toen ze nog duizend kilometer van Japan waren verwijderd. Tijdens de Slag in de Koraalzee (4-8 mei 1942) werden de in Australië gestationeerde vliegtuigen van de USAAF ervan beschuldigd onnauwkeurige verkenningen te hebben uitgevoerd en bommen te hebben afgeworpen op de geallieerde vloot, in de veronderstelling dat het Japanse schepen waren. (De bommen kwamen stuk voor stuk in zee terecht en richtten geen schade aan.)

Tijdens de Slag bij Midway (4-6 juni 1942) werden de vier grootste en machtigste vliegdekschepen van de Japanse marine tot zinken gebracht door duikbommenwerpers van de marine, afkomstig van de *Enterprise* en de *Yorktown*. Maar de eerste krantenberichten kenden de eer abusievelijk toe aan B-17-bommenwerpers van het leger die waren opgestegen van een vliegveld op Midway. 'ZEGE VOOR DE GROTE BOMMENWERPERS' stond met grote letters op de voorpagina van *The New York Times* van 12 juni 1942. Generaal-majoor Willis H. Hale verkondigde dat 'de Slag bij Midway vooral werd gewonnen dankzij de Vliegende Forten die op de ochtend van 4 juni een Japanse vloot, waar ook vliegdekschepen bij waren, bestookten'.⁶

De geschiedenis zou later uitwijzen dat geen enkele door een legervliegtuig afgeworpen bom zijn doel had getroffen. Maar na de overwinning bereikten de bemanningen van de B-17-bommenwerpers als eersten Honolulu en vertelden ze de verslaggevers in geuren en kleuren over hun vele spectaculaire voltreffers op de vijandelijke vloot. De marinepiloten wisten hoe de vork werkelijk in de steel zat en waren woedend. Toen vliegeniers van leger en marine elkaar een week na de slag ontmoetten voor het Moana Hotel in Honolulu,

mondde de daaropvolgende ruzie uit in een knokpartij. Luitenant-ter-zee 3e klasse Fred Mears, een torpedobommenwerperpiloot van de *Hornet*, vertelde dat de vliegeniers van de marine 'hadden gezien hoe hun vrienden hun leven riskeerden en soms ook verloren, toen ze van een hoogte van minder dan driehonderd meter in duikvlucht bommen en torpedo's afwierpen en de oorlogsschepen van de Jappen tot zinken brachten, terwijl de legertoestellen veilig boven de 6.000 meter bleven en niet alleen misten, maar soms ook onze eigen schepen raakten. Daarom waren ze zo boos op het leger.'⁷

Generaal Holland M. 'Howlin' Mad' Smith van het Marine Corps vereffende in zijn na de oorlog verschenen memoires nog wat rekeningen. Zo beschuldigde hij de marine van 'geestelijke aderverkalking'.⁸ Hij somde een lange reeks dwalingen op. De marine had niet genoeg ondersteuning verleend bij amfibische operaties in de vorm van kanonvuur en luchtsteun. De marine stuurde de mariniers de oorlog in met tweederangs, afgedankt en verouderd materiaal en bewapening. Tijdens landingen hadden admiraals ter plekke het gezag van de marinierscommandanten op de stranden ondermijnd.

Veel mariniers van lagere rang dan Smith dachten er net zo over. Infanteristen van het Marine Corps werden door troepenschepen van de marine naar de vijandelijke stranden gebracht en ergerden zich aan allerlei klein en groot onrecht. Hun grieven blijken overduidelijk uit memoires en mondelinge getuigenissen. Ze vertellen over de oneerlijke gang van zaken tijdens de maaltijden en bij de verdeling van de slaappleatsen, ze klagen dat ze aan boord geen toestemming kregen snacks of sigaretten te kopen bij het boordwinkeltje, dat ze persoonlijke bezittingen in bewaring gaven bij de marine om ze vervolgens nooit meer terug te zien, dat ze op de laagste dekken werden ondergebracht, verstoken van frisse lucht en zonlicht, en dat ze zich aan belachelijke regeltjes moesten houden 'om de veiligheid van het schip te waarborgen'. Mariniers lieten een sarcastisch briefje achter voor de bemanning van een troepenschip dat ze naar Peleliu bracht, waar een van de bloedigste amfibische landingen van de oorlog plaatsvond:

'Het is ons een waar genoegen van deze gelegenheid gebruik te mogen maken om onze grote dank uit te spreken aan de voltallige bemanning voor haar vriendelijke en attente behandeling van de mariniers tijdens deze cruise. Als non-combattanten begrijpen wij heel goed dat de dappere en onverschrokken bemanningsleden van dit schip de oorlog in de Grote Oceaan voor ons winnen. Jullie, de manschappen van de marine, gaan zelfs zover je op minder dan tien zeemijl van een Japans eiland te begeven, en stellen zo jullie kostbare levens in de waagschaal. Wat zijn jullie toch dapper!'⁹

Geen enkele vorm van oorlogsvoering leidde tot zoveel ergernis en onenigheid tussen de verschillende krijgsmachtonderdelen als de amfibische operaties: het aanvallen van een vijand op land, vanuit zee. De oorlog tegen Japan was de grootste, zwaarste, kostbaarste, technisch meest innovatieve en logistiek meest ingewikkelde amfibische oorlog ooit. Om de Japanse veroveringen ongedaan te maken, moesten de geallieerden eiland voor eiland in bezit nemen, en daarbij duizenden zeemijlen oversteken in twee gigantische, parallel verlopende offensieven ter weerszijden van de evenaar. Het leger, de marine en het Marine Corps moesten langdurig samenwerken bij complexe militaire operaties. Er zouden veel fouten worden gemaakt en ze zouden hun best doen daarvan te leren. Maar zelfs wanneer de operaties succesvol verliepen, lieten de ruzies tussen de verschillende krijgsmachtonderdelen wonden na, die zelfs een overwinning niet kon genezen.

Op 13 juni, nadat hem het bericht had bereikt over de Amerikaanse overwinning in de Slag bij Midway, stuurde de Britse premier Winston Churchill een telegram aan president Roosevelt: 'Dit is het gepaste moment om u van harte te feliciteren met deze indrukwekkende overwinning in de Grote Oceaan. Deze heeft het militaire evenwicht in de zeeoorlog aanzienlijk veranderd. Mijn beste wensen aan u en al onze vrienden.'¹⁰

Ook al was het slechts een felicitatie, toch koos Churchill zijn woorden zorgvuldig. De slag had 'het militaire evenwicht' gewijzigd, maar het tij nog niet doen keren. De Japanse Keizerlijke Marine had de vliegdekschepen *Hiryu*, *Soryu*, *Kaga* en *Akagi* verloren, met al hun toestellen. Meer dan 3.000 ervaren officieren, zeelieden en vliegeniers waren gesneuveld. Maar nog altijd bezat Japan een numeriek overwicht in bijna alle categorieën, zowel wat betreft de marine als de luchtmacht. De Gecombineerde Vloot had nog altijd vijf vliegdekschepen, tegenover de Amerikanen met vier van zulke schepen, en er waren er nog meer in aanbouw. Afgezien van de kruiser *Mikuma*, die twee dagen nadat de vier vliegdekschepen verloren waren gegaan, tot zinken werd gebracht tijdens de Amerikaanse 'schoonveegoperatie', was de Japanse vloot nagenoeg onaangetast. Tijdens de slag waren de gevreesde Japanse slagschepen onbeschadigd gebleven, evenals de onderzeeërs, torpedootjagers, troepschepen, watervliegtuigen en alle vanaf het land opererende bommenwerpers voor de middellange afstand. Op ongeveer 110 piloten na hadden alle ervaren piloten van de vliegdekschepen de slag overleefd, ook al waren hun vliegtuigen verloren gegaan. En nog altijd rolden er in de fabrieken in Nagoya, Yokosuka, Musashino en Kure grote aantallen nieuwe vliegtuigen van de lopende band. Midway deed nauwelijks iets af aan het geweld en de kracht waarmee Japan zijn offensief in de zuidelijke Grote Oceaan voortzette.